

Projev ministra zahraničních věcí na poradě VZÚ, srpen 2014

Vážené kolegyně, vážení kolegové, milí hosté,

Je to víc než půl roku, kdy jsem byl panem premiérem uveden do funkce ministra zahraničních věcí. Krátce po svém nástupu jsem se snažil představit hlavní teze zahraniční politiky. Od té doby se stalo mnoho pozoruhodného. Neříkám to proto, že bych chtěl měnit něco na tom, co jsem tehdy řekl, ale proto, že se řada věcí vyostřila způsobem, jaký jsem si ani sám neuměl představit. Nikdo z nás asi neočekával, že bude anektován Krym a že konflikt na Východní Ukrajině nabude podoby, kterou dnes bohužel má. Málokdo si představoval, že na území severu Iráku vznikne jakýsi zárodek protoislámského státu, nějakého chalífátu, myšlenka 100 let stará, skoro zapomenutá. A pravděpodobně jsme nepředpokládali, že dojde k novému krveprolití v Gaze, které podle mě má dnes podobu konfliktu bez snadného vyústění a řešení.

Někteří mi říkali, že nastoupit na Ministerstvo zahraničních věcí v okamžiku, kdy se poměry v bezprostřední blízkosti Evropy tak dramaticky vyostřují, je tak trochu neštěstí. A na to bych rád reagoval.

Myslím si, že právě my diplomaté a politici si nemůžeme stěžovat, v jak obtížné situaci se ocitáme. Tato situace je právě naopak chvíle pro zahraniční politiku a chvíle pro diplomacii. Toto je hodina diplomacie. Kdy jindy by měla fungovat zahraniční politika než v čase nejistoty a turbulencí, kdy můžeme ukázat, jaká je naše role a jaké jsou naše cíle. Je to otázka bezpečnosti této země, její prosperity a ochrany hodnot, ke kterým se kulturně a tradičně hlásíme. Nyní by se měla ukázat naše schopnost analyzovat dění kolem nás a dokázat dělat politiku, která bude víc než reaktivní, skutečně aktivní. Teď je doba, kdy je třeba přicházet s přesnými popisy situací, snahou pochopit je a navrhovat řešení.

Dovolte mi tedy, abych promluvil o cílech, které jsem tady vyjmenoval. Mluvil jsem o bezpečnosti země, která je zájmem České republiky. Mluvil jsem o prosperitě České republiky a hodnotách, podle kterých se snažíme žít a které utváří náš způsob života. Tyto věci spolu nesmírně souvisí. Mluvím-li o bezpečnosti země, tak mluvím i o hodnotách, které hájíme. Co pro mě znamená obhajoba hodnot? Pro mě je to stará myšlenka humanity hlásaná Tomášem G. Masarykem. Vždy jsem ji chápal jako co nejširší rozvoj lidství, které nedovolíme mrzačit, umenšovat, zastrášovat a otupovat. Jde o součást naší tradice, kterou bychom měli chránit. A to není zas tak daleko od pojmu humanita, jak o něm mluvil Immanuel Kant. Jde o věci, které nás spojují i s našimi partnery, s naším okolím. To bychom měli mít na mysli, když říkáme, že zahraniční politika plní úkoly související se životem tohoto státu a našich občanů. Já chápu zahraniční politiku jako službu těmto klíčovým cílům.

V posledních letech jsme často opakovali, že díky členství v Evropské unii a v Severoatlantické alianci jsme bezpečni způsobem, který neměl v dohlédnutelné historii obdoby. To je pravda i dnes. Na druhé straně všichni dobře víme, že v této chvíli zrovna nežijeme v bezpečném světě. Byly zmíněny konflikty, které se odehrávají hned na několika hranicích Evropy. A když sleduji reakce na konflikty, ať jde o Ukrajinu, dlouhotrvající občanskou válku v Sýrii nebo vážný sektářsko-etnický konflikt v Iráku či krveprolití v Gaze, tak vnímám, že se proměňuje slovník. Znovu zaznívají zcela pochopitelně velmi silné morální odsudky toho, co se odehrává. Máme například v živé paměti popravu amerického novináře v přímém přenosu. Jsme svědky dlouhotrvající neschopnosti humanitárně pomáhat Sýrii. To musí každý, kdo má svědomí, těžce snášet. Jsme svědky nesmírného utrpení lidí na severu

Iráku. Situace tam vyvolává naše morální rozhořčení, protože jde o hodnoty, o kterých jsem mluvil. Jsou tam popírány principy, hodnoty, na kterých stojí naše kultura, naše evropská civilizace. Cítíme se tím poníženi, protože jde o důstojnost našeho života, kterou chceme hájit.

A přesto tady chci dnes říci, že si nevystačíme s čistě morálními odsudky a postoji. Před několika lety se také vytvářely velice silné slovníky. Mluvílo se o ose zla, mluvílo se o čistém zlu. To ohromně zjednodušuje náš život. Někoho označíme za čisté zlo, někoho jasně definovaného, s kým se musíme vyrovnat a vypořádat. Mluvíme třeba o rakovině. A já si nejsem jist, jestli tento slovník i jasný morální odsudek, který je v něčem komfortní, nám zároveň pomáhá najít dobrá politická řešení. Dovolím si tvrdit, že minulost ukázala, že tomu tak úplně není. Můžeme mít najednou jasno v hlavě o tom, kdo je naším nepřítelem a proti komu máme napnout síly. Po letech se ale ukazuje, že jsme nedokázali v tom jasném morálním postoji najít také odpovídající politickou odpověď, která by pak v čase přinesla určité výsledky. Role zahraniční politiky a diplomacie je kromě toho, že máme svědomí a svůj morální postoj, také v přesné analýze toho, co se kolem nás vlastně odehrává. To je naše role, role diplomatů, přesně pochopit příčiny, být vybaveni k tomu, abychom hledali skutečná řešení s šancí na výsledek a úspěch. A podle toho budeme také nakonec hodnoceni.

Pan premiér tady mluvil o tom, že naše bezpečnost není automatická. Zmiňoval, co je třeba dělat pro naši připravenost, mluvil o vojenských schopnostech a našich angažmá v operacích NATO i EU, jejichž cílem je prostor Evropy a euroatlantický prostor společně bránit. Mohu zde jen připomenout, že dnes vytváříme visegrádkou bojovou skupinu, v rámci NATO jsme zapojeni do projektů smart defense a v některých z nich jsme dokonce jako „lead nation“. Podporujeme koncept rámcového národa, do kterého se chceme zapojit. NATO a Evropská unie jsou pro nás klíčovými partnery a musíme se nadále zasazovat o jejich vzájemnou interoperabilitu a komplementaritu. Dělbá rolí mezi Evropskou unií a NATO je podle mě velmi zajímavé téma i pro blížící se summit NATO.

Naše účast ve vojenských i civilních operacích by neměla být samoúčelná. Musí být podtržena jasným politickým cílem. U některých operací, jichž jsme se v minulosti účastnili, ale takový politický cíl zřejmý nebyl. Proto mluví o chladné hlavě uprostřed konfliktů. Musíme být schopni situaci analyzovat a stanovit si politické cíle, kterých chceme dosáhnout. Jestli platí Clausewitzova teze, že válka je pokračování politiky jinými prostředky, tak musíme vědět, proč do konfliktu vstupujeme a jaký cíl si v něm klademe. To platí dnes stejně jako v Clausewitzových dobách. Nezdá se však, že by to za posledních 15 let bylo úplně samozřejmé. Bránil bych se tomu, abychom mluvili pouze o čistém zlu, abychom vytvářeli nové osy zla, abychom se nechali unášet prostě tím, že najednou morálně víme, na které straně stojíme. Snažme se v zahraniční politice zůstat těmi, kdo jsou skutečně schopni probíhající procesy chladně analyzovat. Tuto naši povinnost dnes vnímám daleko naléhavěji než jindy. Proto nesmírně záleží na tom, abyste byli schopni důkladně mapovat a zpracovat, *sine ira et studio*, to co se kolem vás děje. To nám pomůže při rozhodování jak Českou republiku zastupovat a jaké navrhopvat kroky, abychom byli v Evropě a v NATO vnímáni jako partner, který umí přesně uvažovat a přichází s použitelnými iniciativami. Dnes ve složitých dobách, kdy čelíme vážným krizím na hranicích Evropy, tento imperativ kvalitní práce na vašich úřadech a i aktivní politiky, kterou musíme vytvářet, platí více než kdy jindy.

Léta jsem poslanec a vím, že nakonec ve sněmovně zvedáme ruce a přebíráme odpovědnost za to, když někam posíláme vojáky České republiky. A my musíme být schopni toto rozhodnutí před veřejností skutečně obhájit. Naše rozhodnutí musí být udržitelná v čase. Je

nesmírně potřebné, abychom měli stanovené politické cíle, které naší politikou sledujeme a chceme naplnit. Pro mě je až překvapující, kolik akcí se v posledních letech ve světě dělo a jaké byly jejich politické cíle - buď nejasné nebo najednou dva až tři a dokonce se v průběhu měnily. To platí o celé řadě zahraničně-politických projektů našich i evropských. V průběhu let se mění zaměření a smysl těchto projektů. Je těžké potom dělat bilanci a ptát se po odpovědnosti, když není jednoznačný rozhodovací proces, ve kterém bychom si řekli, o co nám jde a proč o něco usilujeme. A až pak měřit, jestli se nám to povedlo, nebo jestli akce splnila svůj účel. Možná, že vám to připadá samozřejmé, ale ujišťuju vás, že tomu tak není. Mohl bych uvádět příklady, kdy se dělaly chaotické kroky, které byly spojeny s obrovským výdejem lidské energie, finančních prostředků nebo lidských životů. A jaký byl výsledek takto vynaložené energie?

Netvrdím, že jsme země, která všechno změní. Přál bych si ale, aby v orchestru zemí, se kterými spolupracujeme, jsme byli těmi, kteří se klidným, střízlivým způsobem po tomhle ptají. Právě i proto, že v českém parlamentu budeme muset naše rozhodnutí hájit před našimi občany. Proto, když budeme prosazovat akce, zahraniční politika by v tomto procesu měla mít zásadní roli - neměla by to být jenom věc ministerstva obrany. Mělo by se jednat o akce v sousedství Evropské unie, ať východním či jižním, kde máme strategické zájmy a dlouhodobou expertizu. To jsou jasně definované zájmy České republiky. V řadě případů prokážeme, že to jsou i zájmy našich spojenců v Evropě.

Neobejdeme se bez schopností vojensky zasahovat a odstrašovat bez používání vojenských nebo polovojenských hrozeb. Nicméně pokud chceme žít v bezpečnějším světě, tak musíme věnovat také přiměřeně velkou pozornost příčinám, které se skrývají za výbuchy násilí. Často zjistíme, že jde o problémy ekonomické, sociální, spojené s ničením životního prostředí či s kulturou. My musíme těmto příčinám porozumět. V tom vaše práce hraje klíčovou roli. A pak se můžeme snažit pokoušet o nějakou nápravu. Nepřijímám argument, že jsme malá země. Jsme součástí Evropské unie, která se těmto otázkám věnuje dlouho a seriózně, upozorňuje na ně na různých mezinárodních fórech a za kterou mluví i činy - EU je největším poskytovatelem rozvojové a humanitární pomoci v globálním měřítku. Myslím si, že i my bychom měli svými znalostmi do těchto debat přispět. Jsem přesvědčen, že máme co nabídnout.

Jestli máme dnes co nabídnout jako Česká republika, tak je to právě i díky lidské dimenzi české zahraniční politiky, která se po desetiletích neexistence normální zahraniční politiky stala přirozenou součástí naší diplomacie. To je samozřejmě díky Václavu Havlovi, který si získal obrovské renomé, i díky mému významnému předchůdci Jiřímu Dienstbierovi. Lidská dimenze zahraniční politiky čerpá z myšlenky univerzální solidarity, a z přesvědčení, že násilí a nestabilita se rodí v podmínkách soustavného popírání lidské důstojnosti. Když se člověk ptá po příčinách konfliktů kolem nás, tak zjistí, že za nimi často stojí problémy hlubokého pocitu zneuznání. Já netvrdím, že jde o příčiny snadno odstranitelné, ale jedná se o klíč k porozumění. Byl bych rád, kdyby globální obrana důstojného života byla pilířem a cílem naší politiky. Tam, kde je lidská důstojnost ohrožována konflikty, represemi či přírodními katastrofami, budeme přispívat humanitární pomocí. Tam, kde je poptávka po našem modelu správy věcí veřejných a po našich zkušenostech z přechodu od systému „reálného socialismu“ k sociálně-tržnímu, tam bychom měli být připraveni přispět transformační spoluprací. Měli bychom sdílet nejenom úspěchy, ale i poučení z neúspěchů. A tam, kde nejsou ani ty základní ekonomické nebo sociální předpoklady pro důstojnou existenci, tam je místo pro rozvojovou spolupráci. A tady musím říci, že jsem rád, že Česká republika patří k velmi zdatným. V

loňském roce jsme byli přijati do klubu nejvyspělejších dárců v rámci OECD – tzv. Development Assistance Committee – jako první země střední a východní Evropy. V rámci OSN se chceme aktivně podílet na formulaci nových rozvojových cílů po roce 2015. Já vím, že objem prostředků na rozvojovou pomoc v minulých letech stagnoval. I proto ještě stále zaostáváme za našimi evropskými závazky přijatými v rámci Evropského konsensu o rozvoji v roce 2005. Nejde jenom říci, že budeme něco zlepšovat nebo zvyšovat. Musíme především přesvědčit veřejnost a vysvětlovat, proč je toto pro Českou republiku, pro Evropu důležité. Příští rok je Evropským rokem rozvoje a to je také příležitost toto téma lépe komunikovat s veřejností.

Naše směřování k obraně důstojného života by dle mého mělo brát v potaz to, že jde o dialog, který v různých částech světa není jednoduchý. V našem kulturně civilizačním okruhu by měl být pro nás jakousi povinností. Máme tady země, které mají podobné kulturní kořeny, naše historie je s nimi propletena. Tady si myslím, že principy, toho co myslíme důstojným životem, bychom měli být schopni a někdy dokonce povinni sdělovat jasně a jednoznačně. Nepochybuji, že lidství je univerzální a univerzální jsou i základní práva, o něž se opírají různé představy důstojného života. Pokud ale mluvíme o univerzalizmu, který není pouze deklarován, ale také praktikován a chce se stát součástí života vztahů mezi státy, tak mluvíme spíš o úkolu, který před námi, před mezinárodním společenstvím, stojí. K universalismu se musíme dopracovat cestou dialogu. Třeba i na kontinentech, které mají za sebou jiné příběhy, jiné dějiny. Takže nejde o to něco deklarovat, ale o to umět interpretovat. A najít způsob, jak takový dialog vést.

Samozřejmě tento dialog chceme vést nejen bilaterálně ale také prostřednictvím Evropské unie, prostřednictvím Organizace spojených národů. Já vím, že se tak děje. Chceme i nadále využívat všechny roviny, které jsme doposud využívali. V Organizaci spojených národů bychom pak měli hledat nová témata, která by doplnila naše stávající aktivity v bezpečnostní oblasti a která odpovídají i naší humanistické tradici. Jako vhodné téma, které bych tady chtěl zmínit je například otázka postavení žen ve společnosti. Problém násilí na ženách a nedůstojného života žen ve světě se týká obrovské části populace a jsou tady zajímaví partneři, kteří se mu věnují, například Velká Británie. To jsou témata, která nabízejí i České republice prostor, ve kterém bychom se měli více angažovat.

Nyní bych se rád věnoval tématu prosperity. V období stagnace a ekonomické krize jedním z hlavních cílů vlády je nastartování ekonomického růstu. Nejen v České republice ale i jinde ve světě toto musí vzít na vědomí také zahraniční politika. Významnou součástí náplně práce naší diplomacie proto musí být i diplomacie ekonomická. A já jsem rád, že nyní pod vedením pana náměstka Martina Tlapy tady na ministerstvu vznikla první pracovní verze mapy globálních oborových příležitostí. Dovolím si říct, že v této podobě ještě neexistovala. Jde v současné chvíli o pracovní verzi, kterou předáme ministerstvu průmyslu a obchodu, svazu průmyslu a dopravy a hospodářské komoře k dalšímu rozpracování.

O co jde? Mapa oborových příležitostí mapuje jednotlivé země a popisuje, co zajímavého pro potenciální české exportéry nebo obchodníky se v nich dnes děje. Jsou země, které přecházejí na dovoz potravin, například Saúdská Arábie. Jiné státy vyhláší tendry na zbraňové a radarové systémy. Mohl bych jmenovat celou řadu příkladů zemí, které v různých sektorech otevírají velké příležitosti a dokonce významným způsobem investují. Část tohoto materiálu se pak věnuje typům produktů, které jsou dnes ohroženy sankcemi, které se uplatňují vůči Rusku, ale které především pak Rusko uplatňuje nebo se chystá uplatňovat vůči státům Evropské unie a některým dalším. Jde tedy o katalog toho, co jsme schopni v daných zemích

nabídnout podnikatelům, kteří potřebují přenést své výroby a produkci do jiných teritorií. Neříkám to proto, že bychom chtěli masově odněkud odcházet. Pan premiér tu řekl, že nechceme přetínat například vztahy s Ruskem. Nicméně je evidentní, že v řadě oblastí se nám dnes vyplatí hledat alternativy, hledat způsob kam přesunout třeba jen část produkce. Jednak proto, že to bude bezpečnější a také proto, že je lepší odejít včas, než se situace ještě třeba zhorší.

Jsem velice rád, že právě na ministerstvu zahraničí vzniklo něco takového, na čem budeme samozřejmě spolupracovat s našimi partnery. Především bych si přál, abyste s tím pracovali také vy. Je to ostatně také vaše role. Tento stát nemá ve světě k dispozici jinou podobnou síť jako právě zastupitelské úřady. Vaše role je v situaci, kdy země potřebuje pomoci přílivu investic a pomoci s exportem, nezastupitelná. A neměla by se omezovat na to, že nějakému obchodníkovi poskytnete pouze kontakty a telefony. Mělo by to být daleko silnější angažmá. Velvyslanec nebo ekonomický diplomat může pomoci otevřít důležité dveře, může výrazně zvýšit šance na úspěch.

Já vidím velké propojení mezi diplomacii tradiční a diplomacii ekonomickou. Nemyslím si totiž, že každý diplomat musí být ekonom. V této souvislosti bych ocenil například práci pana velvyslance Olši. Byla to vlastně kultura, která v první fázi v Korejské republice otvírala dveře a vytvářela pozitivní atmosféru. Jsem si proto dobře vědom toho, že obecná diplomacie často skýtá velké možnosti. Právě v oblasti ekonomické diplomacie můžeme pak dosáhnout skvělých výsledků díky tomu, že se okolnosti příznivě sejdou, a když jim pomůžete právě vy.

Byl bych rád i ve vztahu k naší rozvojové spolupráci, abychom více mysleli na komerční návaznost projektů, které platíme. Hledejme způsob, jak tyto projekty později proměnit v další kontrakty a komerční výsledky. Oblast ekonomické diplomacie bude dnes v centru pozornosti i právě kvůli tomu, v jakém stavu se nachází česká ekonomika a co potřebuje. Ale i tak není důvod, aby se naše ekonomická diplomacie nedoplňovala s diplomacií lidskou. Měli bychom se zajímat také o boj s chudobou, sociální exkluzí, negramotností, genderovou diskriminací a o podobné jevy, kterými přispíváme k vytváření podmínek pro hospodářský růst v zemích méně rozvinutého světa. Aby to, co děláme, bylo podporou růstu, který bych si dovilil nazvat růstem spravedlivým. Aby nedocházelo k prohlubování propasti mezi nejbohatšími a nejchudšími. Právě sociální nerovnováhy mohou být zdrojem další nestability a konfliktů. Jen před pár dny jsem právě na toto téma mluvil s německým ministrem zahraničí F.W. Steinmeierem. Říkal, že právě v tomto vidí jedno z největších rizik současného světa. Bohužel se ukazuje, že reakce na ekonomickou a finanční krizi nespravedlivý růst spíše prohlubují. I v Evropě se zvětšuje vzdálenost mezi privilegovanými a běžnou populací. A já s ním sdílím názor, že jde možná o jednu z nejnebezpečnějších hrozeb pro budoucí svět. My bychom měli sledovat i toto a neměli bychom k tomu přispívat.

Základní prostor pro růst naší prosperity představuje Evropská unie. Měli bychom mít zájem na silné, soudržné a sociálně-tržní Evropě. Silné a soudržné jak dovnitř společenství, tak navenek. Evropská solidarita v důsledku krize samozřejmě utrpěla. To je vždy těžká zkouška. Ale my se musíme zasazovat o to, aby byla posilována. Protože pro nás představuje jednu z hodnot, která drží tento projekt pohromadě. Solidaritu bychom neměli vnímat jen prizmatem finančních transferů od bohatších k chudším. Solidaritu je třeba vnímat v širším kontextu, například jako sdílení břemene migračních tlaků. V některých případech to bude vyžadovat regulaci na evropské úrovni, jako v případě bankovní unie.

Silná Evropa se utváří prostřednictvím Evropské služby vnější akce. Mělo by nás zajímat a měli bychom podporovat posilování Evropy jako významného hráče v současném světě. Jsem proto přesvědčen, že bychom měli tady na ministerstvu pracovat na důslednější podpoře našich kandidátů pro seniorní pozice právě v Evropské službě vnější akce. Například v oblastech, které jsou pro nás prioritní: Balkán, Východní partnerství, Blízký východ a lidská práva. Tady si myslím, že bychom měli uplatnit odborníky, které máme. Rád bych, aby se vytvořil určitý systém podpory vysílání našich lidí, aby věděli, co je čeká, když se vrátí. Dnes to vypadá tak, že odcházejí pryč a nemají tušení, jaký bude jejich osud, až jejich vyslání skončí. Je třeba tomu dát řád a jasnou perspektivu.

Zájem na silné a soudržné Evropě musí být reflektován i v našich rámcových pozicích a strážcem tohoto principu i pro ostatní rezorty by měl být především náš rezort. Měli bychom přehodnotit náš dosavadní nezájem o silnou a soudržnou Evropu v některých oblastech - mám na mysli právě migrační politiku, daň z finančních transakcí, bankovní unii, evropský rozpočet či sociální politiku.

Teď bych přešel ještě k poslednímu oddílu, kterému bych se chtěl věnovat. A to jsou teritoriální priority. Pokud jde o jednotlivé teritoriální relace nebo preference, těžištěm našeho zájmu zůstává střední Evropa. Vlastně celý život mluvím o sousedských vztazích jako základu zahraniční politiky. A samozřejmě o střední Evropě, její roli a vlivu. Mám pocit, že to je pořád něco, co není naplněno. I po našem vstupu do EU, si myslím, že váha střední Evropy a naše schopnost uplatnit své zkušenosti v EU, je omezená. Možnosti jsou, ale schopnosti jsou omezené. Klíčového partnera pro nás určitě představuje Německo. Hovořit s Německem chceme častěji, na více úrovních. Těžištěm našeho společného zájmu by měla být agenda EU, kde bychom měli hledat průniky našich zájmů a rozvinout debatu o jejím strategickém směřování. Ať už se jedná o otázky budoucnosti hospodářské a měnové unie, evropské bezpečnostní a obranné politiky nebo Východního partnerství. Ono se tak už do určité míry děje, ale mně připadá, že je důležité tímto způsobem pokračovat do budoucna.

Visegrád je stále zásadní. Visegrádská spolupráce zůstane rozhodující komponentou naší středoevropské politiky, o tom vás chci ujistit. Klíčové bude udržet zájem Polska o tento formát spolupráce. To bych chtěl zdůraznit a budu o tom mluvit při návštěvě pana ministra Radosława Sikorskeho v Praze v polovině září. Smysl Visegrádu vidím nejen ve vzájemné spolupráci a ve sbližování našich národů, ale třeba také ve střežení principů demokracie a právního státu ve střední Evropě. A zároveň je to také nástupiště k aktivnějšímu vystupování v rámci EU. A stejně tak vidím smysl ve formátu V4 Plus. Nicméně bychom si měli dát hodně pozor na to, abychom ho nevyužívali nadměrně a nepodkopávali tím jeho strategický význam. To je věc, o které už dnes diskutujeme, a slovenské předsednictví si v tom počíná se znalostí věci.

Nově pracujeme na zlepšení po dlouhou dobu spící relace s Rakouskem. Vedle sousedského dialogu chceme více spolupracovat v evropských otázkách s Rakouskem, v rozvojové spolupráci a ve vztahu k západnímu Balkánu. Do tohoto regionu plánujeme společnou cestu s mým kolegou panem Sebastianem Kurzem. Naším vztahům s Rakouskem chceme dát také výraznější středoevropský rozměr. Objevili jsme témata, která by byla zajímavá řešit v trojúhelníku Rakousko, Slovensko, Česko. Zdá se, že to je parketa, na které existuje souhlas. Vyplatilo by se tedy sejít a pokusit se tato témata nějakým způsobem posunout. Takže to je něco, co už je také v chodu.

Tradiční doménou naší politiky jsou oblasti Balkánu a východní Evropy. Jsem přesvědčen, že země Balkánu je třeba integrovat do EU, to je jednoznačné. Takhle to platilo, a platí. Chceme ovšem klást důraz na kvalitu, nikoli jen na rychlost přístupového procesu. Přijetí nedostatečně připravených balkánských zemí by mohlo mít neblahé důsledky jak pro evropskou integraci, tak v konečném důsledku pro tyto země samotné. Jakkmile bychom to udělali zbrkle, ukvapeně, tak by se nám to mohlo vymstít. Podobně je nutné budovat podporu pro vstup těchto zemí mezi našimi občany a pracovat na odstraňování největších překážek pro přístupový proces v kandidátských zemích. I tady by měl sehrát roli náš program transformační spolupráce a nabídka zkušenosti. To je půda, na které se můžeme uplatnit.

Chceme pokračovat v politice Východního partnerství. Já už jsem někde řekl, že je nutné ji pojmout trochu jinak než doposud. Je třeba více diferenciovat mezi východními partnery a respektovat to, že jednotlivé země jsou velmi odlišné s odlišnými příběhy. Princip „more for more“, o kterém se mluví, tyto rozdíly zohledňuje. Ukrajina, Moldavsko a Gruzie podepsaly s EU asociační dohody, čímž daly najevo priority svého směřování. Situace Arménie, Ázerbájdžánu a Běloruska je jiná. A dokonce i mezi těmito zeměmi vidím rozdíly, které je důležité vnímat. To ale neznamená, že i tyhle země nemohou chtít do budoucna směřovat stejným způsobem jako ty první tři. To v tuto chvíli není jasné. Já si myslím, že je třeba realisticky přizpůsobit nabídku Evropské unie jejich očekáváním a potřebám, aby pro ně zůstala atraktivní.

Nabízíme reformní procesy. Měli bychom také zvažovat, co jimi v dané zemi způsobíme a nést za to zodpovědnost. Prošli jsme si procesem přibližování a vstupování do EU - v řadě okamžiků to nebyl jednoduchý proces. Nejdřív šlo o to získat veřejnost, mít dlouhodobě její podporu a komunikovat s ní. To vyžaduje určitou homogenitu prostředí. A my bychom měli zvažovat, jestli podobné prostředí existuje v zemích Východního partnerství, nebo jestli tyto procesy naopak nepovedou k prohloubení sociálních rozdílů. To vůbec nejsou samozřejmé věci. Je právě na zemích střední Evropy, aby těmto problémům rozuměly. Měli bychom cítit odpovědnost za to, co děláme, a dokázat se vyvarovat toho, že spustíme procesy, které pak nejsme schopni kontrolovat. Ty se pak mohou obrátit dokonce i proti těm politikům, kteří se k evropské politice přihlásí.

Velký otazník pro Východní partnerství, ale i pro Evropu, dnes představuje samozřejmě Rusko. O tom už dnes mluvil pan premiér, takže já na to jenom navážu. I nadále bychom měli usilovat o to, aby Rusko nevnímalo EU ani projekt Východní partnerství jako nepřítel. To není náš zájem. Vzpomínám si na schůzku, kterou jsme měli jako ministři členských států NATO, kde generální tajemník Rasmussen vytáhl strategický koncept NATO a řekl, že v zásadě není důvod strategickou koncepcí aliance měnit. Situace nás dnes nutí naše chování přizpůsobit. Například musíme usilovat o větší energetickou nezávislost. Rusko se izoluje a my s ním budeme podle toho zacházet. Jakkoliv dnes nefunguje NATO-Russia Council, tak jsme ji také ani nezrušili. My ten prostor prostě neuzavíráme. Stejně tak si myslím, že bychom se měli snažit usilovat o udržení zájmu Ruska o napojení na Evropu. Pro Rusko je embargo a omezování vývozu zboží z Evropy do Ruska nevýhodné. Vypadá to ale, že nejsme schopni o tomto faktu v krátké době přesvědčit ruské politiky. Pravděpodobně vždy budu přesvědčen o tom, že je to špatná politika. Provázanost je však velká. Nemyslím si, že my můžeme na obchodu trvat za každou cenu. Je tady například otázka solventnosti ruských bank a do jaké míry budou rizikové obchodní podniky v Rusku. To asi nebude jednoduché posuzovat. Na druhé straně bychom neměli rezignovat, neměli bychom se rozloučit s Ruskem jako s někým, koho jsme dlouhodobě vnímali jako partnera, kterého Evropa potřebuje.

Přístup, který EU zvolila, je dvoukolejný: My na jedné straně prostřednictvím sankcí dáváme Rusku najevo, že není akceptovatelná podpora sil, které podkopávají suverenitu Ukrajiny, a říkáme jasné ne těmto způsobům chování. Zároveň se snažíme s Ruskem hovořit, protože i Rusko drží v ruce klíče ke stabilizaci situace na Ukrajině. Izolace Ruska ze strany Západu by nebyla dobrým řešením, naším zájmem je stále udržet Rusko u jednacího stolu. Je to takový zatěžkávací test naší politiky. A já bych si samozřejmě přál, aby se nakonec prosadilo to, že Evropa bude schopna se konsolidovat ekonomicky. Potvrdí to, že je schopna formulovat jednotnou zahraniční politiku. To je dneska největší a může být nejpodstatnější faktor pro budoucí vývoj situace.

Nestabilita našeho sousedství se bohužel netýká pouze východní Evropy, ale i sousedství jižního. To také neskýtá příliš optimistický obrázek. Naše pozornost zůstává zaměřena na několik zemí, které jsou dlouhodoběji pod naší soustředěnější pozorností. A to je Izrael, Sýrie, Egypt, Írán, Irák či oblast Perského zálivu. Já si myslím, že tohle jsou rozhodně témata, na kterých bychom měli své znalosti a schopnosti analyzovat.

Domnívám se, že je nutné využít naše kvalitní vztahy s Izraelem k tomu, abychom jej upozorňovali na momenty, které vnímáme jako vysoce problematické z hlediska mírového řešení blízkovýchodního konfliktu. Mám na mysli především pokračující výstavbu osad na Západním břehu nebo humanitární důsledky izraelských vojenských operací. Mně připadá, že tohle je dnes také naše role, protože bychom se neměli smířovat s izolací, do které se Izrael v těchto krocích dostává. Řadu posledních událostí se podle mě daří vysvětlovat stále obtížněji, jak jsem zažil na mezinárodních jednáních na vlastní kůži. Připadá mi, že pokud trváme na tom, že jedinou alternativou je mírový proces a dvoustranné řešení, pak si myslím, že bychom měli být schopni upozorňovat na věci, které nás vedou opačným směrem nebo nikam. Zároveň si musíme ujasnit, zda dokážeme využít příležitostí, které nám silné partnerství s Izraelem skýtá. Mám na mysli například v ekonomické oblasti, oblasti výzkumu, vědy a podobně.

V Sýrii, jak víte, udržujeme rezidentní ambasádu, která nás staví do jedinečného postavení v rámci EU i vůči Spojeným státům. Nejen v Sýrii, ale i jinde na Blízkém východě bychom se měli zamyslet, jak toto postavení lépe využít. Je to pozoruhodná věc a velice si cením práce, která je na této ambasádě odváděna.

A teď mi dovoluňte ještě, abych zmínil relaci, o které se už také zmínil pan premiér a která je mimořádně významná. Tou jsou Spojené státy americké. Naše klíčová mimoevropská relace. Já jsem velmi rád, že se velmi dobře vyvíjí obchod a ekonomické vztahy mezi USA a ČR. Bilance za poslední dobu je velmi pozitivní. Takové vztahy bychom měli dokázat držet na této úrovni, i když zrovna nemáme nějaký velký strategický projekt. Ekonomika je oblastí, kde bych rád, kdyby dosavadní trend pokračoval a podařilo se ho udržet. Máme významnou spolupráci v rámci NATO. Samozřejmě už tady byl zmíněn TTIP jako strategicky nesmírně významná věc do budoucna, která by nakonec evidentně pomohla i česko-americkým vztahům.

V lidské dimenzi zahraniční politiky, jak jsem tady o ní mluvil, je podle mě zajímavá oblast médií - hostíme v Praze Rádio Svobodná Evropa. Ve spolupráci s ním jsme zahájili nový projekt Jiří Dienstbier Journalism Fellowship, který doplňuje existující projekt Václav Havel Journalism Fellowship. To je zásadní iniciativa v lidské dimenzi naší zahraniční politiky, která je také důležitá pro udržení vysoké úrovně vztahů s USA. Rád bych, kdyby se v tom pokračovalo.

Teď bych se ještě zmínil o jednom významném partnerovi - Číně. Tady bych chtěl odmítnout interpretaci, kterou jsem zaregistroval - vzájemný restart vztahů neměl znamenat rezignaci na hodnotově orientovanou zahraniční politiku. Mluvil jsem tady o tom, jak chápu roli zahraniční politiky a diplomacie vůči hodnotám, které hájíme v světě. Chtěl bych zdůraznit, že náš pokus o obnovení dialogu je především uznáním reality, že Čína představuje v současném systému mezinárodních vztahů klíčového hráče. Nemůžeme si dovolit ji ignorovat nebo bojkotovat. Bez dialogu s Čínou dnes nejsme schopni řešit žádný významný globální problém. A my ten dialog vedeme. Vedli jsme ho a vedeme prostřednictvím Evropské unie a měli bychom ho vést také na bilaterální úrovni. Pokládám to za přirozené a chápal jsem to jako nutné. To však neznamená, že bychom rezignovali na témata, která jsem tady vyjmenoval jako klíčová. Jde ale o to, abychom se o nich bavili přímo s našimi čínskými partnery. Možnost otevřít tento dialog jsme nemohli pominout. Začíná nová etapa. Tento týden na setkání 16+1 povedeme s čínskou stranou konkrétní mnohostranný dialog, který se nevyhýbá ani komplikovanějším otázkám.

Dámy a pánové, koherence naší zahraniční politiky je základní imperativ úspěchu. Naše zahraničněpolitické postoje by měly být tedy nejenom v souladu s koncepčními dokumenty, na kterých chceme pracovat a které jsou základem pro to, abychom rozuměli sobě a dávali šanci těm ostatním rozumět nám. Především jde ale o to, jakým způsobem je pak artikulujeme a jak je artikulují jednotliví aktéři. Jedině když dokážeme být srozumitelní navenek, tak máme šanci něco prosadit nebo v zahraniční politice uspět. Myslím si, že se o to snažíme poměrně intenzivně. Zrovna tuto sobotu jsem strávil několik hodin na návštěvě u pana prezidenta, kde jsme se bavili o nadcházejícím summitu NATO ve Velké Británii. Myslím, že jsme udělali kus práce v tom, abychom věděli, co chystáme, a sjednotili výstup české zahraniční politiky na tomto summitu. Stalo se tak samozřejmě za přítomnosti ministra obrany pana Stropnického. Podařilo se nám dosáhnout dohody o spolupráci s ministerstvem průmyslu a obchodu a s ministerstvem zemědělství. To jsou také příklady toho, jak zahraniční politiku musíme dělat – společně – jak podporovat export nebo přitáhnout investice. Nic nedokážeme, pokud nebudeme táhnout za jeden provaz.

Věřím, že dnes z Černínského paláce, Strakovy akademie a Hradu v principu nezní odlišné hlasy, a to především díky kontaktům a otevřené debatě, kterou se snažíme vést. A já se tomu snažím věnovat co nejvíc času, protože si myslím, že to je předpoklad, aby česká zahraniční politika byla po nějakém čase shledána venku jako srozumitelná s jasně stanovenými tématy a tím, co je předmětem našeho zájmu.

Na začátku jsem řekl, že to, že situace kolem nás je nejistá a turbulentní, by měla být pro nás výzva. Právě teď přichází hodina zahraniční politiky. Neměli bychom z toho být nějací přepadlí, ale naopak chápat, že tohle je prostředí, ve kterém má zahraniční politika ukázat, že je schopna sehrát svou roli a že je schopna hájit zájmy státu - bezpečnost, prosperitu a obhajobu určitých hodnot. Vaše práce jako vedoucích našich zastupitelských úřadů v nejrůznějších částech světa je pro úspěšnou realizaci tohoto úkolu naprosto klíčová. A tak mi dovoluňte, abych vám jménem ministerstva poděkoval za to, jak se ve jménu České republiky odpovědně angažujete. Doufám, že to, co jsem tady dnes řekl, bylo také určitým krokem ke shodě na tom, co je zájem ČR, společnosti, ve které žijeme, který chceme hájit a kterému chceme sloužit. Myslím si, že česká zahraniční politika by měla být službou občanům a já vám děkuji za to, když se k tomuto budete dále hlásit a budete ji tak chápat. Děkuji za vaši

práci a těším se na spolupráci s vámi. Pro další působení ve směru úkolů, na kterých, doufám a věřím, se shodneme, vám přeju zdraví a hodně štěstí. Děkuji za pozornost.